

Qualitat i sostenibilitat de l'economia catalana

Pedro Nuño

Professor de l'IESE

Els indicadors que utilitzem per avaluar l'economia —el creixement del PIB, la inflació, les taxes d'interès, l'atur, la productivitat, l'exportació, el contingut tècnic de l'exportació, l'R+D, etc.— ens donen una idea de com marxa l'economia i de com està de salut. Tanmateix, hi ha aspectes que tenen una importància crucial i no tenim uns indicadors clars per poder-los mesurar. Potser podríem parlar del “poder polític” d'una economia.

Si una regió determinada del món fos conquerida sobtadament i les seves empreses temporalment expropiades, és evident que el poder polític d'aquella economia seria nul. Tanmateix, el seu PIB continuaria sent el mateix. Si els empleats i directius de les empreses d'aquella regió fossin obligats a treballar una hora més cada dia de manera gratuïta, el poder polític hauria disminuït encara més, amb els ciutadans esclavitzats i explotats, però la productivitat milloraria i el PIB creixeria. Si la producció extra d'aquesta hora es destinés a l'exportació, creixerien la productivitat, el PIB, l'exportació i l'ocupació, sense que la inflació augmentés gens. Segons els indica-

dors econòmics, aquella regió aniria molt i molt bé. Per tant, és evident que els indicadors econòmics no tenen res a veure amb el poder polític d'una economia. El poder polític d'una economia el té qui decideix sobre aquella economia, de manera que hi hauria d'haver algun indicador sobre quin percentatge de l'economia (PIB, ocupació, exportació, inversió) d'una regió determinada es decideix en aquella mateixa regió, o bé si es decideix en algun altre lloc remot. Direm que una economia té més qualitat si conté els seus propis centres de decisió.

Si llegim una mica d'història econòmica i empresarial, observarem com l'activitat econòmica s'ha anat substituint a ella mateixa. Algunes empreses han desaparegut i les seves restes han estat incorporades a unes altres. D'algunes n'han sortit persones que han creat altres empreses. Hi ha una erosió i una reconstrucció. Tanmateix, és important que una economia tingui un dinamisme renovador que faci que allò que es construeix sigui més que no pas allò que es destrueix. Les velles fàbriques de calçat properes al MIT, a Boston, que han estat rehabilitades

perquè acullin noves empreses de programari (*software*) serien una possible visió d'aquest fenomen.

Una economia es recolza en una infraestructura: energia, telecomunicacions, comunicacions, sòl industrial, formació, etc. El desenvolupament de la infraestructura té un cicle diferent del de l'economia, però l'activitat econòmica es mou amb sigil cap a on hi ha aquesta infraestructura. La migració de la indústria tecnològica cap a Irlanda (baixos costos de personal qualificat de parla anglesa, incentius fiscals, disponibilitat d'espai, comunicació directa amb els grans centres de decisió —4 o 5 vols directes diaris Dublín-Nova York i altres a Chicago, Boston i Los Angeles—) és un exemple clar d'això.

Tot seguit analitzarem breument aquests dos conceptes de qualitat i sostenibilitat de l'economia, aquesta darrera des de la perspectiva de la renovació i la infraestructura.

1

Els centres de decisió

Un dels fenòmens que més afecten l'economia a hores d'ara és la globalització. No desenvoluparem ara aquest concepte perquè ja és prou conegut. El plantejament de la competència en termes globals fa que hi hagi menys competidors i, per tant, estimula una forta concentració de les empreses, la qual cosa comporta que hi hagi menys centres de presa de decisions. Els llocs de més qualitat (exigència de qualificació, remuneració, responsabilitat) es continuen acumulant prop de la seu de les empreses. Malgrat que vivim en l'època de la informació i de les telecomunicacions, la proximitat física a la seu continua sent important per realitzar transaccions de tot tipus.

Les decisions importants en una economia globalitzada tendeixen a concentrar-se en unes poques ciutats del món, que atrauen els llocs de treball de qualitat. Londres, Nova York, Frankfurt, San Francisco, acumulen poder econòmic, mentre que Milà, Estocolm i Ginebra, per exemple, en perden. Allí on flueixen els llocs de treball de qualitat, flueix

el dinamisme, la cultura, les oportunitats que sorgeixen per interacció entre els poderosos que prenen decisions. Igual com de la coincidència freqüent en actes culturals de representants importants de la banca, la consultoria, la indústria i el govern és possible que en sorgeixin aliances, projectes comuns o divergències estimuladores (clústers de competitivitat), també és probable que en sorgeixi el mateix suport a la cultura. Per exemple, el Metropolitan de Nova York i l'Òpera de Munic poden rebre més mecenatge que no pas el Liceu de Barcelona.

La força que mena a la globalització és el poder dels mercats de capitals i en el segle XXI això supera, de molt, el poder de qualsevol economia, fins i tot la dels països més poderosos, de manera que no es pot fer res per evitar les migracions de les seues empresarials. Les decisions de la siderúrgica M. Ucin, una de les empreses familiars d'aquest sector més ben gestionades d'Espanya, varen passar d'Azpeitia —a Euskadi— a Madrid quan M. Ucin es va integrar a Aceralia. Ara, després que Aceralia s'ha integrat amb Usinor i Arbed, passaran a París. Si abans qui hagués defensat la fàbrica del seu poble hagués estat el senyor Pedro Ucin, ara serà algun directiu de segon nivell, a París, qui decidirà quines de les moltes plantes del grup que s'acaba de crear s'hauran de tancar.

Tanmateix, que no es pugui evitar el problema no vol pas dir que no s'hi pugui fer res. És possible crear artificialment les situacions que produiria una gran concentració de seus. Això es pot organitzar mitjançant una política econòmica agressiva, orientada cap a una dinàmica de relacions públiques. També es pot organitzar buscant la participació d'aquella part del món intel·lectual (cultura, art, ciència) que estigui en condicions d'esdevenir una aliada en aquesta tasca. És probable que el fòrum artificial de Davos i les interaccions que propicia generen més projectes que no pas els que es produeixen de manera natural en un any a Zuric. El Dr. Schuaw, organitzador d'aquest fòrum, és un extraordinari catalitzador d'activitat econòmica, amb un efecte similar al d'una concentració de seus.

2

La renovació empresarial

Als anys setanta, a l'àrea de Barcelona hi havia una indústria electrònica més que incipient. Disposava d'un subsector de components, amb empreses com Piher i Elbasa. Un sector d'electrònica de consum, amb companyies com Vanguard, Elbe, Lavis i altres. I un sector d'electrònica professional, amb empreses com EYSSA o Telesincro. Alguns empresaris, com Enric Masó, Pere Duran i Carles Ferrer varen jugar al capital de risc (*venture capital*) amb fons propis i aliens en aquest sector. De tot allò gairebé no se'n va salvar res. Una petita part es va incorporar a alguna companyia multinacional, però la gran majoria van plegar.

La indústria farmacèutica catalana no ha estat capaç d'estimular un subsector en el camp de la biotecnologia i potser d'aquest error arrenca la seva falta de potencial de futur.

El món del programari (*software*) no ha sabut desenvolupar-se per satisfer la pròpia demanda. Quant a nivell econòmic i intel·lectual, Catalunya podria ser exportadora de programari, però no ho és.

Si penséssim que sectors com ara el turisme, l'automòbil, la construcció i el tèxtil, que són importants a Catalunya, podrien un dia deixar de ser competitius aquí o des d'aquí, seria bo que la part del PIB, de l'ocupació i del poder polític de decisió que aporten, s'hagués transferit a una altra activitat.

La substitució d'una activitat econòmica per una altra és fruit de la innovació aplicada a la creació d'empresa. La iniciativa emprenedora combina innovació i inversió (capital de risc). Ni la innovació, que es podria mesurar per l'R+D, ni el capital de risc, són conceptes que sovintegin gaire al nostre país. Això és preocupant pel que fa a la taxa de substitució d'economia decadent per economia nova. Sembla que aquesta renovació es deixa al criteri d'algun llunyà encarregat de prendre decisions. Hi ha un volum d'innovació i de renovació de l'economia que està a les mans de les petites i mitjanes empreses; és

difícil de mesurar, però en principi no sembla que sigui gaire espectacular.

La política econòmica hauria de trobar una manera d'estimular la innovació i la iniciativa emprenedora i no sembla que la fiscalitat sigui un incentiu suficient. Sembla que el camí obligat és tornar a recórrer a la Universitat. La Universitat és difícil de manejar en conjunt, però si s'aborda enfocant-ne alguns centres i orientant-la cap al postgrau potser es podria aconseguir alguna cosa. En aquest sentit, s'hauria d'explorar la creació de nous vehicles, fundacions, instituts, beques, càtedres, etc. La potenciació del capital de risc amb fons públics associats i avantatges fiscals són mesures que han donat resultats a altres llocs.

3

La potenciació de la infraestructura

Fa més de deu anys la presidència de Renfe va encarregar confidencialment un projecte per explorar la possibilitat que la iniciativa privada financés el TGV Barcelona-Madrid. Es va posar en competència dos bancs amb una àmplia experiència en el finançament de macroprojectes d'infraestructura: Indosuez, de París, i Morgan Grenfell, de Londres. D'aquell estudi, que es va mantenir en la confidencialitat perquè no era políticament correcte parlar d'iniciativa privada a la Renfe, varen sortir coses prou interessants. Una curiositat del debat era que s'exposava que el traçat més lògic per anar de Barcelona a Madrid era fer-ho passant per València, amb la possibilitat de prolongar-ne un ramal per la costa mediterrània perquè tota aquella zona estava molt habitada i, amb els anys, la gent gran podria agafar un tren a França o Alemanya per anar a la seva casa de Tarragona, Alacant o Màlaga. Per cert, que aquell TGV hagués pogut passar de la forma més natural per l'aeroport de Barcelona.

Els creatius banquers varen inventar un instrument financer, al qual varen anomenar Bono-TAV. Es tractava d'un curiós sistema d'inversió a llarg termi-

ni, amb una petita desgravació com a incentiu, ideal per a plans de jubilació, recolzat en la rendibilitat a mitjà termini del projecte. El projecte podia fer-se més rendible incorporant-hi una certa promoció immobiliària a les estacions: hotels, centres comercials, centres d'oci, etc.

Els qui escoltaven il·lusionats els polítics europeus parlant de l'Europa unida pel tren de gran velocitat s'haguessin aixecat i haurien marxat si haguessin sabut que allò anava per a vint anys o més. Coses similars passen amb el Pla hidrològic, el problema energètic, el Pla eòlic, la Fira o el segon mercat. Si els desplegaments d'infraestructura que són econòmics no són polítics i si els que són polítics no són econòmics, el resultat és que no hi ha infraestructura.

En la introducció s'han esmentat les excel·lents comunicacions de Dublín. Hom pot treballar pel matí a Dublín, per la tarda a Nova York i l'endemà al matí tornar a ser al seu despatx a Dublín. Amb unes excel·lents connexions logístiques, idioma anglès, beneficis fiscals, incentius econòmics, excel·lent formació, una administració pública emprenedora i un potent reticle de contactes, la infraestructura irlandesa és un potent imant per atraure inversions estrangeres d'elevat valor afegit.

L'administració irlandesa ha demostrat que pot arribar a vorejar l'ortodòxia a l'hora de dotar-se d'infraestructura per tal d'estimular la seva economia. Tanmateix, els irlandesos no els censuraran pas precisament això, als seus governants.

El desenvolupament d'infraestructura acostuma a tenir un calendari asincrònic amb el calendari polític. Sovint, per desenvolupar infraestructura cal sacrifi-

car-se en el curt termini en benefici del llarg termini, i habitualment al polític li agrada aprofitar-se de l'oportunitat del curt termini i deixar el llarg termini per a demà. Al final, però, els problemes ajornats durant gaire temps acaben produint un desgast.

La política econòmica voldria ser capaç de crear "motors de desenvolupament d'una infraestructura per tal de sostenir la mateixa economia". Aquests motors haurien d'encarregar-se de formar opinió entre el públic, d'estimular la incorporació de la iniciativa privada, de mantenir l'orientació de llarg termini i de generar un lideratge perceptible a escala internacional.

4

Conclusió

Hem abordat tres àrees d'atenció per a l'acció més de govern que no pas de política econòmica. En el nostre entorn particular i en el nostre temps, de canvis ràpids, potser no és possible de formular una elegant i completa política econòmica. Tanmateix, potser és urgent dur a terme algunes accions en les àrees que s'han analitzat en aquest article: presa de decisions econòmiques, renovació empresarial i infraestructura per al desenvolupament de l'economia. Sens dubte, fins i tot amb la limitació de competències i de recursos de què es disposa, hi ha un marge per a l'acció. Aquesta acció requereix, per damunt de tot, un lideratge que es recolzi en els punts clau que siguin sensibles a la problemàtica plantejada.